

позитивних, так і негативних рис, що підкреслює роль викладача в освітньому процесі. Засоби навчання лише допомагають йому урізноманітнити викладання, по різному організувати творчу роботу студентів, зробити заняття цікавим і пізнавальним.

Ключові слова: засоби мультимедіа, критерії, показники, технології, технологічна підготовка, студенти, викладачі.

Шевченко Л.С.

Винницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СРЕДСТВ МУЛЬТИМЕДИА В ПРОЦЕССЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Выделены критерии, показатели эффективности и преимущества применения средств мультимедиа в процессе технологической подготовки студентов в соответствии с этапами работы (представление учебной информации, усиление мотивации учения, объяснение нового материала, решение учебных задач, управление и контроль за качеством образования, отображения результатов деятельности студентов), определяемых степенью самостоятельности усвоения знаний, развитием творческих способностей, созданием атмосферы эстетического удовольствия от восприятия информации, самого процесса умственной деятельности. Определено, что мультимедийные средства обучения не являются универсальными и имеют ряд как положительных, так и отрицательных черт, что подчеркивает роль преподавателя в образовательном процессе. Средства обучения только помогают ему разнообразить преподавание, по-разному организовать творческую работу студентов, сделать занятия интересным и познавательным.

Ключевые слова: средства мультимедиа, критерии, показатели, технологии, технологическая подготовка, студенты, преподаватели.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Шевченко Людмила Станіславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Коло наукових інтересів: підготовка майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності.

Shevchenko Liudmyla Stanislavivna, the candidate of pedagogic sciences, associate professor. Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky.

Research Interests: training future teachers of technology for innovative educational activities.

УДК 37.011.31

Т.В. Руденко

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

На основі аналізу наукової літератури виділено основні параметри педагогічної діяльності майбутнього вчителя, пов'язані з валеологічним вихованням; розкрито сутність та основні складові готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до формування культури здоров'я школярів.

Ключові слова: культура здоров'я, здоровий спосіб життя, готовність, валеологічне виховання, експеримент.

Постановка проблеми. На сьогодні у суспільстві сформувалась соціальна толерантність, її намагаються зрозуміти, виправдати, посилаючись на власний вибір кожної особистості. Молодь практично проходить непросте випробування майже необмеженою

свободою у виборі поведінки щодо способу життя. Зрозуміло, що вибір існував завжди, але сьогодні в умовах вільної і надмірної пропаганди алкогольних напоїв, тютюнових виробів, лібералізації сексуальних стосунків і т.п. цей вибір часто робиться не на користь здоров'ю, не сприяє формуванню здорового способу життя

Аналіз раніше виконаних досліджень. Наукові дослідження і досвід, зокрема праці Брехман І.І. [1], Москаленко В.Ф. [3], Оржеховської В.М. [4] переконують, що націленість особистості на здоров'я, на здоровий спосіб життя не з'являються самі по собі, а формуються внаслідок певного періоду часу як результат цілеспрямованого педагогічного впливу. У такому випадку у структурі забезпечення комфортного життя і діяльності будь-якої людини, і зокрема школярів, принципово важливого значення набуває педагогічна складова формування і розвитку культури здоров'я, на нашу думку, котра сформувалася у нас у ході дослідження внаслідок ідей І. І. Брехмана, зводиться до формування в людини, починаючи вже з раннього віку, *індивідуального здорового способу життя (ЗСЖ)*, а також відповідального ставлення до власного здоров'я і життя [1, С.61].

Тут варто підкреслити, що здоров'я дітей та підлітків у процесі їхнього розвитку не тільки може зберігатися або зміцнюватися, але й завдяки правильному і цілеспрямованому педагогічному впливу формуватися й одночасно перебудовуватися. Тому для педагогічних досліджень досить актуальним завданням є формування культури здоров'я і ЗСЖ вже у шкільному віці. Звідси суттєвим є принцип формування здоров'я. Такий принцип має загальнопедагогічне значення, бо дотримання його дає можливість удосконалити механізми збереження і підвищення адаптаційних властивостей і резервів організму дитини для цілеспрямованого оздоровлення власного способу життя та життя оточуючих [2].

Усе це актуалізує проблему формування здорового способу життя й обумовлює пошук ефективних стратегій збереження і зміцнення здоров'я, потребує сучасних форм, методів, засобів впливу на молодь та вимагає професійної підготовки вчителя нової генерації, здатного осмислювати й застосовувати новітні освітні технології, зокрема і пов'язані з формуванням, збереженням та зміцненням фізичного, психічного, духовного здоров'я підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу. Здоровий спосіб життя допомагає усвідомити себе особою, яка самореалізується, а спосіб самореалізації залежить від того, що людина цінує чи чого хоче домогтися. Відтак, концепція ЗСЖ набуває регулятивного характеру та інтегрується з регуляційними аспектами багатьох інших наук: біології, медицини, психології, педагогіки, філософії.

За таких обставин ЗСЖ надає можливість молодій людині здійснити вибір власного життя й особистої діяльності з урахуванням власних вікових, статевих, нервово-психічних, професійних, родинно-побутових особливостей. Тоді вивчення інтересів, потреб, життєвих установок та ціннісних орієнтацій людини стає найважливішою передумовою пізнання особистості, ставлення її до себе й до умов своєї життєдіяльності, головним завданням якого є формування здорового способу життя.

На наше переконання найвдалішим серед визначень ЗСЖ є таке: «Здоровий спосіб життя – це оптимальна для наявних соціально-економічних та історичних умов організація життєдіяльності людини, яка сприяє формуванню, збереженню, зміцненню, відновленню й передачі за спадковістю здоров'я, в основі якої лежить валеологічний світогляд особи» [11,

С.67]. Виходячи із цього, до суттєвих ознак поняття «здоровий спосіб життя» відносяться: – певні форми матеріальної і духовної життєдіяльності людини; – повноцінне виконання людиною соціальних та побутових функцій; – збереження, зміцнення і формування здоров'я.

Для глибшого розуміння сутності поняття ЗСЖ важливе значення має дослідження його змісту (критеріїв) та основних чинників. До основних складових ЗСЖ відносяться: спосіб життя суспільства й особи; рівень культури суспільства й особи; валеологічний світогляд; зворотні зв'язки; настанова на довге здорове життя; валеологічне та гігієнічне виховання (навчання здоров'ю); відсутність шкідливих звичок [1].

Одночасно ми виходимо з того, що до структури здорового способу життя дітей слід віднести і такі компоненти, як: гармонійний розвиток фізичних і духовних сил (загартовування); оптимальна активність, легка праця, фізична культура і спорт, туризм; збалансоване харчування; активна діяльність (праця, що дає задоволення, радість); відпочинок активний і пасивний, фізичний і моральний; нормальний (достатній у часі і за якістю) сон; дотримання режиму дня, який узгоджений з біологічними ритмами та індивідуальними особливостями індивідууму; достатність кисню (перебування на природі); відсутність шкідливих звичок; оптимістичний настрій, позитивні емоції, уміння переборювати стреси; медична культура, дотримання особистої гігієни; здоровий побут, міцна сім'я, упорядковане житло, гігієнічне й психологічне середовище та ін. Ці компоненти ЗСЖ зумовлені об'єктивними соціально-економічними умовами, побутом, традиціями, мотиваційно-ціннісною орієнтацією особистості.

Зрозуміло, що особливі зусилля у вихованні здоров'я необхідно докласти саме у період активного соматичного формування особистості школяра і психічного її становлення. Звичайно, тут превалює родинне виховання, бо саме у сім'ї закладається фундамент здоров'я, створюються дієві механізми його збереження і зміцнення, а головною умовою формування особистості у підлітковому віці є переживання емоційного благополуччя у родині.

Однак, у професійній педагогічній діяльності майбутнього вчителя та у педагогічній профілактиці серед школярів головна роль належить саме педагогам. Тому ми робимо акцент на проблемі підготовки майбутніх учителів, і зокрема природничо-математичних дисциплін до виховання в учнів здорового способу життя, бо, *по-перше*, у сучасній загальноосвітній школі дисципліни природничо-математичного циклу посідають досить важливу роль у формуванні світогляду усіх школярів і мають неабиякий вплив на виховання взагалі кожного учня, а фактично цей аспект мало враховується і залишається недостатньо вивченим; *по-друге*, час на вивчення природничих дисциплін з урахуванням класноурочного навчання та всієї системи позаурочної навчально-виховної роботи в школі навіть перебільшує час, передбачений на інші дисципліни, на яких традиційно ведеться формування культури здоров'я та здорового способу життя у школярів (зокрема гуманітарні дисципліни, фізичне виховання, уроки співів тощо); *по-третьє*, навчальна дисципліна «Основи здоров'я», що зараз вивчаються у 1 – 9 класах є інтегрованою навчальною дисципліною, і на неї відводиться 36-38 годин на рік. У кожному класі зміст і обсяг пропонованої учням інформації, організації її засвоєння змінюються відповідно до зростаючих пізнавальних і психологічних особливостей учнів [9]. Мета цієї дисципліни – формування культури здоров'я учнів на основі засвоєння ними знань про здоров'я і безпеку, практичних навичок здорового способу життя і безпечної

поведінки, сприяння їхньому фізичному, психічному, соціальному та духовному розвитку і, завдяки цьому, – утвердження ціннісного ставлення самих учнів до життя і здоров'я.

Відтак, ми вважаємо, що у процесі планування різних форм позакласної роботи (секції, гуртки, вечори, диспути і т. п.) з метою педагогічної профілактики різних форм девіантної поведінки у загальноосвітній школі вчитель має передбачати:

– реалізацію і виконання виховних заходів, що затверджені як *загальношкільні* з конкретних *напрямків виховної роботи*; планування і проведення цілеспрямованих бесід з групами учнів, а також вечорів відпочинку і диспутів, де є можливість активізувати учнів в обговоренні конкретної проблеми та з'ясуванні рівня розуміння її, бачення та побажання у її вирішенні; підготовка і виступи школярів про шкідливі звички та їх вплив на здоров'я людини; тематичні обговорення книг, кінофільмів, телепередач;

– організація та проведення *індивідуальної роботи зі школярами* з профілактики шкідливих звичок; стимулювання ініціативи дітей до боротьби зі шкідливими звичками та пропаганди ЗСЖ;

– постійний контроль та аналіз стану проблеми формування культури здоров'я та здорового способу життя школярів.

Таким чином, під час вивчення відповідних дисциплін у педагогічних ВНЗ для майбутніх учителів важливо формувати моральну свідомість студентів як резерв підвищення ефективності виховання молоді, що одночасно позитивно сприяє і загальній профілактиці недостатньої, а інколи і негативної поведінки і навіть серед студентської молоді.

За цих обставин майбутній учитель повинен: 1 – мати чіткі уявлення про призначення обраної форми виховного впливу (лекції, бесіди чи диспуту); 2 – уявляти, що конкретно можна зробити для зменшення, а зрештою й для викорінення конкретного недоліку; 3 – визначитися, проти яких помилкових думок, позицій, установок треба спрямувати свою діяльність.

При цьому організація виховної роботи з пропаганди ЗСЖ має охоплювати такі складові:

1. *Індивідуальна виховна робота*, яка передбачає самостійну роботу студента. Студенту пропонуються завдання з розширення обсягу інформації та формування світогляду, підвищення загальної культури, ознайомлення з педагогічною періодичною та методичною літературою, усвідомлення шкідливих звичок і якщо є потреба, то ведення боротьби з ними.

2. *Парна виховна робота*, де розкривається можливість відкритої бесіди між педагогом і вихованцем простежується реакція людини на певну інформацію, глибше вивчаються й усвідомлюються індивідуальні особливості кожного учня (студента).

3. *Групова виховна робота*, котра передбачає виховну діяльність у групі за спільними інтересами, і розкривається відчуття взаємопорозуміння, взаємодопомоги та покращуються товариські стосунки, що поліпшують взаємини між членами групи.

4. *Формування здорового способу життя людей різних категорій* і сфер діяльності, що відбувається у поєднанні із суспільними проблемами.

Узагальнення наших висновків щодо проблеми ЗСЖ свідчить, що, як правило, тут дається характеристика формування особистості підлітка, аналізуються особливості різних вікових груп, розглядається роль фізичного, психічного, розумового, духовного та соціального виховання у формуванні особистості та зміцненні здоров'я людини. Однак

комплексної програми, яка допомагала б практично втілювати ЗСЖ кваліфікованими педагогічними кадрами і медичними працівниками у школі немає.

Нами було підготовлено: навчальні посібники [6; 7; 8; 10], програму та методичні розробки до спецкурсу [5], які відбивали сутність нової методичної системи підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до виховання культури здоров'я школярів.

Експериментальна перевірка такої методичної системи засвідчила, що цілеспрямована робота з валеологічного виховання студентів у розумінні сутності здоров'я та здорового способу життя є ефективною. Якщо на початку експерименту високий рівень сформованості було виявлено у 8,8% студентів експериментальної групи, то на кінець експерименту цей показник зріс у 3 рази і досягнув 27,7%. Відсоток студентів, які мали низький рівень знань зменшився на 34,3%. У цей же час відсоток студентів, які мали середній рівень знань збільшився на 15,4%, що ілюструє діаграма на рис. 1.

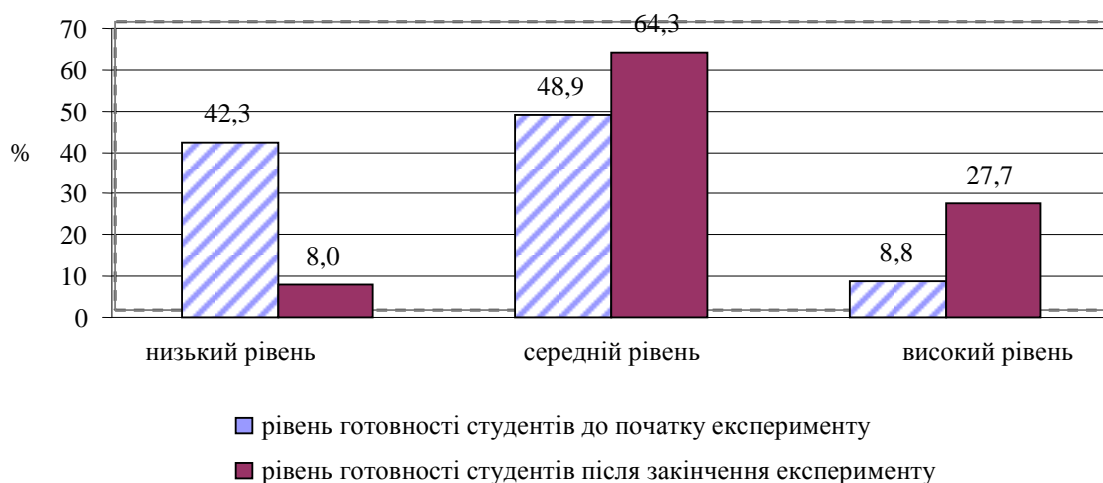

Рис.1 Динаміка зміни готовності студентів до валеологічного виховання молоді

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що підготовка майбутніх фахівців у напрямку формування культури здоров'я молоді у вищих педагогічних закладах повинна враховувати готовність студентів як до передачі необхідних знань, так і до налагодження відносин діалогу (учитель – учень) в ході освітньо-виховного процесу. Навчання і виховання в процесі діалогу сприяє формуванню у студентів інтересу та прагнення бути здоровими, вести здоровий спосіб життя, забезпечує можливість передати школярам необхідний досвід з організації життєдіяльності, підтримувати та стимулювати життєво важливі кроки, спрямовані на формування, збереження та укріплення свого здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Брехман И.И. Введение в валеологию – науку о здоровье / И.И. Брехман. – Л.: Наука, 1987. – 125 с.
2. Жадан О.М. Усі уроки курсу «Основи здоров'я». – Харків: Вид. група «Основа», 2016. – 367 с.
3. Москаленко В.Ф. Здоровий спосіб життя: теорія і практика / В.Ф. Москаленко // Охорона здоров'я України. – 2002. – № 2. – С. 4-6.
4. Оржеховська В.М. Педагогіка здорового способу життя: наук.-метод. зб. / В.М. Оржеховська // Проблеми освіти. – К., 2006. – Вип. 48. – С. 3-7.

5. Програма спецкурсу «Формування культури здоров'я молоді у підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін до валеологічного виховання учнів» / Укладач: Т.В. Скороход. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – 17 с.
6. Скороход В.М. Вікова фізіологія та валеологія / В.М. Скороход, Т.В. Руденко. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 312 с.
7. Скороход Т.В. Методика організації та проведення занять зі спецкурсу «Формування культури здоров'я молоді у підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін» / Т.В. Скороход; Наук. ред. проф. С.П. Величко. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – 148 с.
8. Скороход Т.В. Формування здорового способу життя молоді / Т.В. Скороход. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – 216 с.
9. Руденко Т.В. Аналіз викладання питань туберкульозу та ВІЛ/СНІДу у шкільному курсі «Основи здоров'я» // Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку: : [зб. наук. праць XXII Всеукр. наук.-практ. конф. КДПУ ім. В. Винниченка]. – Кіровоград, 2016. – С. 338-344.
10. Руденко Т.В. Вікова фізіологія та валеологія: Навчально-методичний посібник з питань проведення практичних і самостійних робіт для студентів вищих навчальних закладів. – Кіровоград, 2016. – 91 с.
11. Яременко О. Формування здорового способу життя молоді: проблеми та перспективи / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін. – К., 2000. – 246 с.

Rudenko T.V.

Kirovograd State Pedagogical University named Vladimir Vinnichenko

MODERN APPROACHES TO A CULTURE OF HEALTH FUTURE TEACHERS OF NATURAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

Based on the analysis of scientific literature highlights the main parameters of teaching future teachers related valeological education; essence and main components of future teachers of natural and mathematical sciences to a culture of health of students.

Key words: *culture of health, healthy lifestyles, availability, valeological education experiment.*

Руденко Т.В.

Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВЬЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ЕСТЕСТВЕННО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

На основе анализа научной литературы выделены основные параметры педагогической деятельности будущего учителя, связанные с валеологическим воспитанием; раскрыта сущность и основные составляющие готовности будущих учителей естественно-математических дисциплин к формированию культуры здоровья школьников.

Ключевые слова: *культура здоровья, здоровый образ жизни, готовность, валеологическое воспитания, эксперимент.*

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Руденко Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної освіти та здоров'я людини Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Коло наукових інтересів: проблеми підготовки сучасного вчителя.